

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות לחג החנוכה

שאינו דין "הקריבהו" בנרות חנוכה, וגם לאלו הסוברים כן (שו"ת האלף לך שלמה סי' שע"ו) אינו נכון בשמן למאור שזו צורת הפקתו, וכיום כל תעשיית המזון נעשית כך ואין בזה שום מיאוס, ובפרט שהוא לוקחו לשמן ולא לאכילה ולא גרע מנפט שהתירה הגמרא, ושמן מכונות ומנועים שהתירו הפוסקים. אך בכל זאת הרוצה להחמיר לכל הדעות יקח שמן שלא נפסל מאכילה, אבל בודאי שגם למאור בלבד כשר לכתחילה. (ויוסף עוד דוד ח"ב וישב חנוכה אות ד').

ד. כתב בספר הזכירה (דף סט סוף ע"א), סגולה לשמירה מעולה כל השנה, שיאמר בחנוכה כל לילה אחר הדלקת הנרות, שבע פעמים "ויהי נועם". (מועד לכל חי סי' כ"ז אות י"ג).

וכונתו לומר שיאמרו פסוק ויהי נועם ואחריו מזמור יושב בסתר, וכן יעשו שבע פעמים, וכמו שפירשו דבריו (עיין בא"ח ש"ר וישב הלכות חנוכה אות כ"ג, וכן כתב בספר קף החיים סי' תר"ע אות כ"ו), [וכן מוכח מדברי רבנו האר"י שכתב בשערי הכוונות (דרושי תפלת השחר סוף דרוש ג'), כסגולה הזו ממש לענין המגיפה ע"ש, ומעוד הרבה ספרים שהביאו סגולת אמירת מזמור יושב בסתר לכמה דברים, ובכולם כתבו לומר לפני המזמור פסוק ויהי נועם, שהוא סוף המזמור הקודם (עיין בספר קף אחת להחיד"א סי' י"ג, ובשו"ת רב פעלים ח"ד חסו"י סי' י"ט, ועוד)].
ושלא כמו מי שרצה לפרש דבריו שיאמר שבע פעמים רק פסוק ויהי נועם ואחריו פעם אחת מזמור יושב בסתר. (ויוסף עוד דוד ח"ב וישב חנוכה אות ב').

ה. ימי החנוכה מותרים במלאכה ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד הנרות דולקות. (שו"ע סי' תר"ע סעי' א').
ודוקא מלאכות כבידות כתפירה וכביסה וכיו"ב, אבל מלאכת אוכל נפש לבשל וכיו"ב מותרות. וישנה קבלה ביד אנשי ירושלים הקדמונים, שאם אשה נפלה בסכנה, תדור נדר שלא לעשות מלאכה בחנוכה יום או יומים ותנצל. (בן איש חי וישב חנוכה אות כ"ו).

ו. ימי החנוכה אסורים בהספד ותענית (שו"ע סי' תר"ע סעי' א'), ומטעם זה אין הולכים בחנוכה לבית הקברות, ביום היארציט כנהוג, ומי שיש לו יארציט בתוך ימי חנוכה, ילך קודם חנוכה, אבל הולכים להשתטח על קברות הצדיקים זיע"א. (בא"ח וישב חנוכה אות כ"ב). וכמו כן יש אומרים שמטעם זה אין לדבר ולהזכיר דברים של צער בימים אלו. (עיין בספר אור ישראל החדש עמ' ת' בשם החסיד ר' זונדל מסלאנט זצוק"ל).
ודברים אלו נכונים בטעמים.

ז. אע"פ שהעלו הפוסקים שסעודות חנוכה הינם סעודת רשות ולא מצוה, מ"מ נוהגים לומר זמירות ותשבחות ואז נחשב כסעודת מצוה לכל הדעות (שו"ע והרמ"א שם סעי' ב').
וטוב שיאכל סעודה עם פת בכל יום ובזכות זה יזכה לברך ברכת המזון ולומר בה על הניסים, ולהודות לה' יתברך. ומבואר בזוהר (בתחילת ההקדמה לתיקוני זוהר חדש) שחנוכה הוא מכלל המועדים, וכ"כ רבנו האר"י (שער הכוונות דרוש חנוכה) שחנוכה נקרא רגל והוא מכלל המועדים, ועל פי זה חשבתי בס"ד לחדש שצריך לומר בברכת המזון הרחמן הוא יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים

א. לכתחילה יקפיד להדליק נרות החנוכה בצאת הכוכבים, ויתפלל מנחה וערבית קודם השקיעה, ומיד בצאת הכוכבים יאמר קריאת שמע ויכוין לצאת בה ידי חובה קריאת שמע של לילה, [שתדיר ושאינו תדיר קודם, וגם היא מצוה עשה מן התורה ואילו הדלקת נרות חנוכה מדרבנן, ואף שיש לפלפל בזה, שמכיון שאינו רוצה לקיים עתה מצוה קריאת שמע אינו מחויב להקדימה, מ"מ עדיף שיעשה כן ויצא ידי כל הדעות וגם היא עצה טובה שלא ישכח מלקרוא קריאת שמע], ולאחר מכן ידליק את הנרות. ואם אינו יכול להדליק בצאת הכוכבים ישתדל להדליק בחצי שעה הסמוכה, ואם גם זה אינו יכול, יכול להדליק כל הלילה אבל ישתדל למהר כמה שיותר.

ב. אע"פ שכל השמנים כשרים להדלקת נר חנוכה, מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית, ושני טעמים נאמרו בו: א. מפני שאורו צלול ומאיר יפה. ב. מפני שבו נעשה הנס במקדש. ורוב הראשונים כתבו הטעם הראשון, ולדבריהם כל מה שאורו צלול ויפה כמו שמן זית מצוה מן המובחר להדליק בו, ולכן כתב הרמ"א (סי' תרע"ג סעי' א') שמנהגם להדליק בנרות שעה. ומ"מ מצוה בשמן זית שיש בו את שתי המעלות, גם שאורו צלול ודולק יפה, וגם שבו נעשה הנס במקדש. (משנ"ב ס"ק ד'). וכך המנהג כיום אצל רבים להדליק בשמן זית, אולם פעמים רבות שהפתילה ששמים בשמן אינה מאירה יפה, ועם הזמן הפתילה משחירה ונעשה אורה עמום, ובכך יש עדיפות לאור השעה. ויש ששמים בשמן פתיל צף המצופה בשעה, והוא מאיר יפה מאוד ואינו משחיר כלל, והוא כשר לכתחילה. (חזו"ע חנוכה עמ' פ').

ג. שמן זית למאור שמודגש עליו שאינו ראוי לאכילה, יש אומרים שאין להדליק בו, ואין דבריהם נכונים שגם השמן זית שבו הדליקו בבית המקדש הוא לא היה ראוי לאכילה, וכדברי הגמרא (ברכות ל"ה): ששמן זית מזיק לאדם ולכן האדם האוכלו אינו מברך עליו, והיום ידוע שהשמן יש בו חומציות מרובה וזהו היזקו, והרי בבית המקדש היו לוקחים שמן זית זך, שזו הטיפה הראשונה היוצאת ממנו ובודאי שיש בה חומציות מרובה ואינה ראויה לאכילה כלל, וכן מוכח מדברי הבא"ח (פרשת וישב חנוכה אות י"ב, ופרשת נח אות י"ז) ששמן מר שאינו ראוי לאכילה כשר ולא כתב להחמיר בזה כלל. [ואולם יש טוענים שלא ישתמש בו מפני שעושים אותו מחרצנים של הזתים ומזתים מקולקלים, ושופכים עליו חומר שממס אותם ועושה אותם כשמן, והם מתבטלים מלהקראות שמן, ואמנם אם דבריהם נכונים, בכל זאת מותר לקחתם כמו כל שמן אחר, ומה גם שאורם צלול ויפה מאוד, ולרוב הראשונים דינם כשמן זית ממש. ויש הפוסלים את השמן למאור מחמת כן ואומרים שיש איסור לקחתו מפני שנאמר הקריבהו נא לפחתך, והיינו שאם אינך מביא לפני שר חשוב שמן כזה אל תביאהו גם לפני ה' יתברך בקיום מצוותיך (עיין באורך בספר שמן רק לא למאור), ואולם גם זה אינו נכון

לקראתנו לשלום, וכמו בשאר ימים טובים, ואין בזה שום חשש והפסד, שאין בזה לא ברכה ולא הזכרת שם שמים אלא רק בקשה טובה שנזכה לאריכות ימים ושנים. (ויוסף עוד דוד ח"ב וישב חנוכה). ואולם בברכת המזון לא יאמרו מגדול כי אם מגדיל. [ואע"פ שיש שכתבו בסעודת פורים לומר מגדול (כמבואר בבא"ח ש"ר חוקת י"ט), בסעודת פורים ישנה מצוה וגם הארה מיוחדת, משא"כ בחנוכה שאין מצוה לאכול ואין הארה מיוחדת בסעודה ולכן בסעודת חנוכה לכל הדעות יאמר מגדיל. ומה גם שלדעת מרן הגרע"י זצ"ל בהליכות עולם (ח"ג על הבא"ח שם) אפילו בפורים ובמוצאי שבת אין לומר מגדול, וא"כ כ"ש בחנוכה, אמנם בראש חודש טבת יאמרו מגדול אפילו חל ביום חול].

ח. יתפללו מנחה בערב שבת מוקדם, בכדי שיוכלו להדליק את נרות החנוכה בביתם ולאחר מכן יבואו לבית הכנסת ידליקו נרות ויקבלו שבת ויתפללו ערבית של שבת, ומי שלא התאפשר לו להתפלל מנחה מוקדם ידליק נרות חנוכה בביתו ויבוא לבית הכנסת להתפלל מנחה, ומפני שהוא דבר מצוי שרבים לא מתאפשר להם מכל מיני סיבות להתפלל מנחה מוקדם בפרט ביום ששי קצר, לכן על גבאי בית הכנסת לדאוג שיהיה מנין בבית הכנסת של מנחה כרגיל ולא לבטלו.

ט. בערב שבת שבתוך החנוכה לא יברכו בבית הכנסת כי אם ברכת להדליק נר חנוכה בלא ברכת שעשה ניסים, מפני שכל הקהל כבר בירכו בביתם את כל הברכות וכל מה שמדליקים הוא רק להרבות פרסום הנס, לכן לא יברך אלא על ההדלקה בלבד. (כך מתבאר מתוך דברי החזו"ע חנוכה עמ' נ"ו). [ואע"פ שבהלכה למעלה כתב רק אם חל ליל ראשון של חנוכה בליל שבת, ולא התייחס לשבת שבתוך ימי חנוכה, וגם במקורות למטה לא התייחס לזה, מ"מ כך מוכח מדבריו כמבואר למעייני, וכ"כ במפורש בשו"ת מנחת שמואל (ח"ג סי' כ"ו)].

י. ירבה בסעודת שבת של חנוכה, יותר משאר שבתות, וכל שכן אם חל בו ראש חודש גם כן, וכן ירבה בראש חודש טבת, שהוא בתוך ימי חנוכה בשביל פרסום הנס. (בא"ח שם אות כ"ח). ולענ"ד באכילת סופגניה או ספינג' מקיים בזה התוספת וגם מראה בזה פרסום הנס, שהוא מאכל מיוחד לימי החנוכה. [וכבר העידו על מאכלים אלו הראשונים שנהגו לאכול בחנוכה, מפני שהם מטוגנים בשמן רב, יש בהם רמז לשמן המנורה, שבו נעשה הנס. (עיין בחזו"ע חנוכה עמ' י"ט בשם ר' מימון אבי הרמב"ם), והאחרונים הביאו טעמים ורמזים נוספים (עיין לדוגמא בירחון אור תורה תשע"א סי' קמ"ו אות י"ח)].

יא. סופגניה עם ריבה מן הדין היה מותר ליתן אותה על הפלאטה לחממה בשבת (שלמי מועד עמ' רמ"ה, חזו"ע חנוכה עמ' י"ט). אולם כיום נתברר שהמאפיות מערבבים בריבה מים מן הברז שאינם מבושלים כלל, וא"כ אסור לתת את הסופגניה לחממה שבזה מבשל את המים שברביבה, ואפילו אם יעמוד וישגיח על הסופגניה שלא תגיע לחום שהיד סולדת בו, אין להקל בדבר. [ואפילו בדבר שנתבשל כבר, בילקוט יוסף (שבת חלק א' כרך א' סי' רנ"ז סעי' ז', עמ' תרנ"ו) לא היקל רק לצורך תינוק או חולה, כמבואר במקורות (עמ' תרס"ב), וא"כ כ"ש באינו מבושל כלל שאין להקל ע"י שמירה. ומ"ש להקל בגליון בית מרן (מס' 234, אות כ"ב), הוא בהצטרף דעת האומרים חצי שיעור אסור מדרבנן, ע"ש היטב, ומי אמר שהמים שברביבה הם חצי שיעור, עיין רמב"ם (שבת פ"ט ה"א) שהוא שיעור מועט מאוד, ועוד שקשה לדעת לאיזה חום הגיע הריבה והמים שמעורבים בה, ובמשמוש היד לא יוכל לשים לב רק לחום הסופגניה, אבל הריבה שהיא נוזלית ובפרט המים שבתוכה בוודאי מתבשלים הרבה יותר מהר. ולכן אין להקל].

יב. במוצאי שבת נוהגים בבית הכנסת להדליק נרות ולאחר מכן להבדיל, (שו"ע סי' תרפ"א סעי' ב'), ובבית להבדיל ולאחר מכן להדליק. (חזו"ע חנוכה עמ' קפ"ב). ומי שרגיל להוציא את השבת בזמן רבנו תם, גם בשבת חנוכה יוציא את השבת בזמן רבנו תם, ורק לאחר מכן ידליק את נרות החנוכה. (שם עמ' קפ"ו). ואולם ישתדל שההדלקה תעשה לפחות בחצי השעה הסמוכה לצאת השבת של ר"ת, ויתפלל ערבית אחר צאת הכוכבים, ומיד בצאת השבת לפי ר"ת יבדיל וידליק נרות החנוכה, ואם בני ביתו מוציאים לפי הגאונים, ידליקו נר להבדלה וגם את ההבדלה יעשה קודם צאת ר"ת, כך שמיד בהגיע זמן ר"ת ידליק נרות חנוכה.

יג. בכל שמונת ימי חנוכה, יאמרו בית יעקב, ומזמור היום, ומזמור שיר חנוכת הבית, וקודם מזמור היום, יאמר היום יום פלוני בשבת, ולא יסיים לומר "השיר שהיו הלויים אומרים על הדוכן" כדרכו בשאר ימים. (בא"ח וישב חנוכה כ"ו). ואחר כך יאמרו הושיענו, ולא להיפך. (ויוסף עוד דוד ח"ב שם). ובראש חודש טבת יאמרו אחר מוסף תחילה מזמור של ראש חודש "ברכי נפשי" ואח"כ מזמור של חנוכה. (חזו"ע חנוכה עמ' רל"ג). וכל זה דוקא למי שאומר מזמור של יום אחר תפילת מוסף, דהיינו שמיד אחרי אשרי ובא לציון מחזירים הס"ת ומתפללים מוסף, אז יעשה כסדר הזה אחר מוסף, שיר של יום שיר של ר"ח ושיר של חנוכה, אבל הנוהגים לומר שיר של יום קודם תפילת מוסף, שם גם יאמרו מזמור של חנוכה ואח"כ הושיענו כבשאר ימי חנוכה, ואחר תפילת מוסף יאמרו מזמור "ברכי נפשי". [כן כתב בספר שמו משה (פארוז, האו"ח סי' י"ד) שבזה יוצא ידי חובת כל הדעות, וכ"כ בשדי חמד (חנוכה אות י"ג) שכן היה המנהג בצפת ושהוא הנכון לעשותו. (ויוסף עוד דוד ח"ב שם)].

יד. מאחר שנתבאר שחנוכה הוא כשאר הרגלים והלויים היו מזכירים בו שיר מיוחד לחנוכה, וכמו שאנו מוסיפים בכל יום, א"כ נראה שגם בשבת של חנוכה במזמורים שקודם ברוך שאמר, אחר מזמור "יושב בסתר", ששם נוהגים לומר מזמור מיוחד ליום טוב, יאמרו "מזמור שיר חנוכת" וכו', וכ"כ אחד מרבנותינו הראשונים (אבודרהם סוף פרק י"ט). ואף שיש מערערים שלא להוסיף על המזמורים הנהוגים לומר (כמבואר בחמדת ימים אלול פ"ה), אולם כבר נהגנו להוסיף בכל המועדים ומדוע לא נוסיף בחנוכה. ומ"מ הטוב והנכון להוסיף המזמור אחר תפילת שחרית למנהג האשכנזים ולמנהג הספרדים אחר תפילת מוסף אחר עלינו לשבח, ויאמרו אותו אחר מזמור שיר ליום השבת, שתדיר ואינו תדיר תדיר קודם. ואין בזה שום הפסד או הפסק אלא רק מרוויח לומר מזמור תהלים נוסף, ולהזכיר את השיר שהיו הלויים אומרים בזמנו. (ויוסף עוד דוד ח"ב שם).

טו. כל שמונת ימי חנוכה גומרים את ההלל. (שו"ע סי' תרפ"ג סעי' א'). ויזהר בהלל של חנוכה, כי אפילו בחג המצות אין אומרים הלל גמור, וכאן אומרים הלל גמור שמונה ימים, על כן יאמר אותו בכונה ובשמחה רבה. (בא"ח חנוכה אות כ"ח). ובסוף ההלל לא יאמר את הסגולה לשמירה ואברהם זקן וכו', שאין זה זמנה, רק בראשי חודשים, ואמנם בראש חודש טבת יאמרוהו ויזכו לשמירה ולחיים טובים וארוכים. (ויוסף עוד דוד שם).